

УДК 378.14:6(07)

Анатолій Грітченко

НАВЧАННЯ УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ОСНОВАМ СУЧАСНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Структурна перебудова аграрного сектору економіки, впровадження сучасних технологій та пов'язаних із ними технічних засобів поступово змінюють характер та зміст виробництва, а отже, й підготовку до нього молодого покоління. Для успішного вирішення цих проблем постала необхідність у поглибленій орієнтації освіти сільської школи на потребу аграрного виробництва. Досягти цього можливо за рахунок формування в учнів знань сучасних аграрних технологій, їхньої ґрунтовної підготовки до виробничої діяльності в сільському господарстві країни. Високий рівень такої освіти може забезпечити передусім компетентний учитель, який володіє системою знань сучасного аграрного виробництва та методикою її формування в учнів.

Соціально-педагогічна важливість зазначеної проблеми актуалізує необхідність удосконалення змісту та методики професійної підготовки майбутнього вчителя технологічної освіти до формування в учнів сільської школи знань аграрного виробництва, зважаючи на новий зміст Державних стандартів освітньої галузі «Технологія» та соціально-економічні зміни в сучасному аграрному виробництві. Стрижнем такої підготовки має стати науковообґрунтована концепція технологічної освіти, теоретичні положення щодо різних аспектів проблеми трудового виховання та формування готовності учнів до праці в умовах виробництва (Р. Гуревич, Є. Клімов, Г. Левченко, В. Мадзігон, Є. Павлютенков, В. Серіков, В. Сидоренко, М. Тименко, Д. Тхоржевський, А. Щеколдін та ін.), а також наукові праці, присвячені технологічній підготовці учнів у сільській школі (Р. Гарбич, А. Ільченко, Н. Калініченко, О. Коберник, Р. Лучечко, В. Люлька, Г. Пічугіна, О. Тополь, В. Хільковець та ін.).

Теоретико-методологічні засади освітньої парадигми професійного становлення сучасного вчителя трудового навчання в умовах формування національної системи вищої педагогічної освіти закладені Є. Куликом, В. Мадзігоном, Л. Оршанським, В. Стешенком, Г. Терещуком, В. Титаренко та ін., ідеї та положення, які стосуються особливостей навчання і виховання учнів сільської школи відображені у працях О. Коберника, В. Стеценка, Н. Стеценка, А. Терещука та ін.

Водночас зазначені науково-педагогічні дослідження мають вузько спрямований, локальний характер, тому не враховують особливостей професійних намірів і напрямів становлення майбутніх учителів технологій сільської школи. Таким чином, означена проблема впродовж тривалого періоду фактично залишається за межами наукового пошуку.

Однією з умов її вирішення є розробка теорії і методики навчання цієї категорії працівників у вищому педагогічному закладі, практичне забезпечення їхньої готовності до навчання учнів сільських шкіл основам сучасних аграрних технологій.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей навчання учнів основам сучасних аграрних технологій та відповідної професійної підготовки майбутнього вчителя до його реалізації у сільській загальноосвітній школі.

Сільський загальноосвітній навчальний заклад – це особливий педагогічний феномен цілісної системи освіти на селі, що має поліфункціональний характер і виступає базовою ланкою підготовки учнів до праці у сфері аграрного виробництва.

Сільські загальноосвітні школи функціонують в особливих умовах, які пов'язані зі специфікою сільського способу життя та побуту, особливостями багатокладного аграрного виробництва; соціальним, природним та предметним середовищем; малою наповнюваністю більшості шкіл; регіональними, національними, демографічними та іншими характерними ознаками навчального закладу в сільській місцевості, що значною мірою впливає на професійне самовизначення, організацію техніко-технологічної підготовки сільських школярів та ефективність її управління. Значні структурні зміни в сфері аграрного виробництва, роздержавлення сільськогосподарських об'єктів, розпаювання земель колективних та державних аграрних підприємств, створення нових агроформувань на приватній основі, переміщення виробництва різних видів продукції рослинництва і тваринництва з державного сектора у приватний оновлюють роль і місце працівника агропромислового комплексу, в якого сформовані знання сучасних аграрних технологій, економіки та організації сучасного аграрного виробництва.

Нині, трудова підготовка учнів у сучасній сільській загальноосвітній школі не може здійснюватись відірвано від реального місцевого виробничого середовища без глибокого аналізу і врахування соціально-економічних процесів, які там відбуваються. На жаль, економічні перетворення в Україні змінили соціальне положення сільських шкіл. Фінансова криза негативно позначилася на їхньому матеріальному забезпеченні. Багато господарств, на базі яких і проходила основна трудова підготовка учнів до професійної діяльності в сфері аграрного виробництва, прийшли до занепаду. Відповідно, була порушена взаємодопомога між школою та підприємствами агропромислового комплексу. У цілому слід зазначити, що навчання учнів основам аграрних технологій не втратило своєї значущості, а, навпаки, в умовах ринкової економіки, спаду сільськогосподарського виробництва, реорганізації агропромислового комплексу, збільшенні кількості присадибних господарств, дачних ділянок

вимагає до себе особливої уваги, оскільки праця залишається головною умовою, найважливішою складовою частиною життя людей. У даний час 80–90 відсотків як сільського, так і міського населення займаються садівництвом, городництвом, бджільництвом, тому сільсько-господарська праця для багатьох громадян України сьогодні є ефективним засобом самоствердження, доходу. Аграрне виробництво вимагає підготовки компетентного господаря, який повинен мати глибокі знання його технологій, особистий практичний досвід роботи, вміння ухвалювати самостійні рішення з урахуванням різноманітних природних та економічних умов.

Ми розділяємо думку А. Кондратенкова, який відзначив, що якості особистості господаря землі пов'язані з важливими рисами його характеру: потребою вчитися у природи, розвиваючи відчуття любові до землі, до рідного краю, дбайливого відношення до її дарів; бути захисником навколишнього середовища і природи; цінувати працю землероба та удосконалювати її. Якості характеру господаря землі не формуються окремо від інших якостей, оскільки людина формується не частинами, а як суцільна особистість, що цілісно розвивається [2]. Крім того, в кожній сільській школі незалежно від вибраного напрямку в освіті необхідно відновити в повному об'ємі трудове виховання молоді, навчити їх сучасним прийомам господарювання [3].

Слід віддати належне оптимізму і наполегливості багатьох колективів сільських шкіл, які знаходять нові шляхи навчання учнів основам сучасних аграрних технологій не тільки з метою «самовиживання» школи, але й з метою їх підготовки до життя в нових соціально-економічних умовах села.

Разом з тим, на сьогодні залишається актуальним питання надання учням початкової професійної підготовки з основних робітничих професій та всебічне вдосконалення профорієнтаційної роботи, в процесі якої мають враховуватися освітні запити дітей і потреби аграрного виробництва у висококваліфікованих робітниках. Позитивне вирішення цих питань сприятиме оптимальному працевлаштуванню молоді та скороченню втрат від нерационального професійного самовизначення молоді на селі.

Вже немає сумніву в тому, що сучасній сільській школі необхідний новий предмет, який доповнював би загальну середню освіту сучасними і життєво корисними уявленнями про технологію, техніку, економіку, екологію сучасного виробництва. Для цього предмету повинні бути підготовлені принципово нове навчально-методичне матеріально-технічне забезпечення. Шкільний предмет повинен бути інтегрованим курсом, що має тісні міжпредметні зв'язки із фізикою, хімією, математикою, біологією, історією. Він повинен доповнюватися набором факультативів, спецкурсів, гуртковою роботою за інтересами тощо. Школа повинна взяти на себе нові функції координації в інфраструктурі трудового виховання,

індивідуалізації навчальних планів технологічної освіти молоді.

Враховуючи вищевказані проблеми, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України були створені робочі групи, в склад яких увійшли науковці та працівники освітніх установ. Технологічний профіль був розділений на три спрямування: загальнотехнологічне, професійне та інженерно-технічне. Учні, які мають обрати загальнотехнологічне спрямування повинні ознайомитись з основами однієї із спеціалізацій, серед яких є деревообробка, дизайн, радіоелектроніка, технічна та комп'ютерна графіка, агровиробництво. Спеціалізації професійного спрямування – це професії, за якими заклад може здійснювати підготовку в межах профільного навчання відповідно до отриманої ліцензії. Навчальні програми розробляються навчальним закладом на основі державних стандартів професійно-технічної освіти з підготовки кваліфікованих робітників. Зміст навчального матеріалу програм інженерно-технічного спрямування має представляти собою «вступ до спеціальності» технічних вищих навчальних закладів за конкретною спеціалізацією. Передбачається, що за цим спрямуванням навчатимуться ті учні, які в майбутньому бажають отримати технічну освіту.

У співробітництві з методистом технологічного відділу лабораторії природничо-математичних дисциплін Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти А. Іваночко нами була розроблена навчальна програма трудової підготовки учнів старших класів «Агровиробництво». Вона пройшла експертну оцінку, громадське обговорення, одержала схвальну оцінку і затверджена Міністерством науки і освіти, молоді та спорту України.

Навчальний предмет «Агровиробництво» має на меті забезпечити підготовку учнів до трудової діяльності у різних сферах аграрного виробництва та домашньому господарюванні, дати їм загальні відомості про основи сучасного аграрного виробництва, його технологій та технічного забезпечення, економічні та екологічні засади, процеси управління агровиробництвом, залучити учнів до основних видів сільськогосподарської праці, проектно-технологічної діяльності, сформуванню навички розв'язання творчих практичних завдань дослідницького характеру.

Програма розроблена у відповідності до Державних стандартів освітньої галузі «Технологія» і базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, згідно з якими на вивчення даного предмета відводиться 375 годин (5 год. на тиждень). Крім цього додається 30 % резервного часу, який відводиться на підсилення розділів програми в залежності від регіональних особливостей та матеріально-технічного забезпечення навчання. Кількість годин на вивчення тем програми вчитель може змінювати, враховуючи можливості закладу та спеціалізації аграрного виробництва.

Структура програми навчального предмету «Агровиробництво» включає «Вступ» і дванадцять розділів: «Організаційні засади аграрного виробництва», «Економічні основи аграрного виробництва», «Управління аграрним виробництвом», «Основи ведення фермерського (родинного) господарства», «Екологічні проблеми сучасного аграрного виробництва», «Технологія аграрного виробництва», «Переробка та зберігання продукції аграрного виробництва з основами товарознавства», «Технічне забезпечення аграрних технологій», «Основи автотракторної техніки», «Основи експлуатації та ремонту аграрної техніки», «Мала механізація в аграрному виробництві, фермерстві та присадибному господарстві», «Основи квітництва та озеленення території».

Зміст теоретичних знань розкриває основи економіки та управління сучасним аграрним виробництвом, сутність його технологій та їх технічного забезпечення, основи дослідницької діяльності. Це сприятиме цілісному процесу вивчення учнями основ аграрного виробництва, проектування його технологічних процесів, конструювання технічних засобів малої механізації агровиробництва, фермерства, присадибного господарства.

Зазначимо, що в основу реалізації змістових ліній Державного стандарту освітньої галузі «Технологія» покладено проектно-технологічну діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини (від появи творчого задуму до реалізації готового продукту) [1]. Проектна діяльність зацікавлює учнів, надає можливості для прояву своєї ініціативи, здібностей, знань і умінь, перевірки себе у реальній справі, цілеспрямованості і наполегливості, розвитку їх творчого потенціалу. Проектний метод навчання, в поєднанні з традиційним, є дієвим елементом в організації самостійної роботи учнів. Тому в програмі особлива увага приділяється проектному підходу в організації навчального процесу. Учні вивчають основи проектування фермерського (родинного) господарства, природоохоронних заходів, технологічних процесів вирощування та збирання сільсько-господарських культур, проектування комплексної механізації та системи машин для аграрного виробництва, процесів експлуатації, ремонту та зберігання техніки в аграрному виробництві, малої механізації аграрного виробництва, фермерського та присадибного господарства, створення саду неперервного цвітіння.

Для реалізації цих завдань, сільській школі потрібен учитель технологічної освіти нової формації, який здатний відійти від традиційних стереотипів передачі знань учням, вміти зацікавити їх, привити любов до сільськогосподарської праці, сформувати в них систему знань сучасного аграрного виробництва. Належить вирішити ряд практичних і теоретичних завдань з метою зміни і вдосконалення освітньої роботи у педагогічному вищому навчальному закладі у зв'язку з підготовкою майбутнього вчителя до навчання учнів основам аграрних технологій сучасного сільського

господарства України.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що професійно-педагогічна підготовка вчителя технологічної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі до навчання учнів основам аграрних технологій – це система навчання студентів, що здійснюється на основі міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних, сільськогосподарських і біологічних дисциплін, направлена на формування їх професійної компетентності з організації трудової діяльності учнів у різних сферах аграрного виробництва та домашньому господарюванні, навчання їх основам сучасного аграрного виробництва, його технологій та технічному забезпеченню, залучення учнів до проектно-технологічної діяльності, розв'язання творчих практичних завдань дослідницького характеру тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державні стандарти базової і повної середньої освіти / Проект. Освітня галузь «Технологія» // Сільська школа України. – 2003. – № 6. – С. 34–36.
2. Кондратенков А. Е. Сельская общеобразовательная школа на современном этапе / А. Е. Кондратенков – М. : Педагогика, 1979. – 174 с.
3. Рогачев С. А. Не мыслим школу без подготовки учащихся к труду / С. А. Рогачев, И. Ф. Раздымалин // Школа и производство. – 1996. – № 5. – С. 2.